

Bilag til bet. o. lovf. om undersøgelseskommissioner

gets anvendelsesområde (pkt. 3). Herefter beskrives de konsekvenser, som en eventuel udvidelse vil have for lovforslagets enkelte bestemmelser (pkt. 4). I den forbindelse overvejes spørgsmålet om, hvorvidt retsplejelovens §§ 21-21 a bør ophæves. Sammenfatningen fremgår af pkt. 5 (side 31 ff).

2. Den gældende retstilstand vedrørende undersøgelsesretter.

2.1. Hvilke sagsområder kan undersøges af en undersøgelsesret?

Nærmere regler om undersøgelsesretter er fastsat i retsplejelovens § 21 a, der har følgende ordlyd:

"§ 21 a. Justitsministeren kan anmode en eller flere dommere om at gennemføre en undersøgelse af nærmere bestemte sager. Justitsministeren kan bestemme, at der skal deltage sagkyndige i undersøgelsen.

Stk. 2. Undersøgelsesretten har ikke dømmende myndighed.

Stk. 3. Undersøgelsen gennemføres efter reglerne i denne lov. Undersøgelsesretten kan dog i særlige tilfælde bestemme, at undersøgelsen foregår for lukkede døre. Bestemmelserne om retskredsens grænser og retsplejelovens § 169 finder ikke anvendelse.

Stk. 4. Undersøgelsesrettens afgørelser kan påkæres umiddelbart til Højesteret.

Stk. 5. Undersøgelsen afsluttes med en beretning. Beretningen offentliggøres af justitsministeren, medmindre ganske særlige grunde taler imod offentliggørelse."

Der er ikke i retsplejeloven fastsat grænser for, hvilke sager der kan gøres til genstand for en undersøgelse ved en undersøgelsesret. En undersøgelsesret kan således i princippet nedsættes til at undersøge forhold, der ikke har noget med den statslige forvaltning at gøre, f.eks. forhold i den kommunale forvaltning eller private forhold.

Af bemærkningerne til lovforslaget om undersøgelsesretter fremgår imidlertid, at formålet med forslaget var at give justitsministeren udtrykkelig hjemmel til at iværksætte dommerundersøgelser i sager af "almen betydning", jf. Folketingsstidende 1989-90, Tillæg A, sp. 5697. Herom hedder det i betænkningen om undersøgelsesorganer, side 28:

"Selv om udtrykket "almen betydning" ikke blev nærmere præciseret i den forbindelse, må

det antages, at det som altovervejende hovedregel tager sigte på sager, der på en eller anden måde har tilknytning til offentlige, og vel nærmere statslige, myndigheders sagsbehandling, herunder sager om anvendelse af statslige midler.

Det er således næppe tænkeligt, at der vil blive iværksat en undersøgelse ved en undersøgelsesret, der alene vedrører private forhold, f.eks. en retstvist mellem to private borgere eller virksomheder. Sådanne tvister må finde deres løsning ved de almindelige domstole. En undersøgelse af private forhold vil derfor normalt alene kunne tænkes, hvis den indgår som et integreret element i en undersøgelse af statslige myndigheders forhold.

Det må antages, at der normalt ikke vil blive iværksat en undersøgelse ved en undersøgelsesret, der alene vedrører kommunale forhold. Undersøgelse af sådanne forhold vil formentlig normalt blive forsøgt forbeholdt de almindelige tilsynsmyndigheder."

2.2. Hvilke opgaver kan en undersøgelsesret tildeles?

2.2.1. Praksis vedrørende undersøgelsesretter.

Det fremgår af grundlovens § 61, 1. pkt., at særdomstole med dømmende myndighed ikke kan nedsættes. Ved udtrykket "særdomstole" forstås domstole, som "nedsættes til pådømmelse af en eller flere allerede foreliggende sager", jf. Forfatningskommissionens betænkning af 1953, side 39, 1. spalte.

I overensstemmelse med grundlovens § 61, 2. pkt., er det i retsplejelovens § 21 a, stk. 2, fastsat, at en undersøgelsesret ikke har dømmende myndighed. Undersøgelsesrettens opgave kan derfor ikke bestå i at pålægge et retligt ansvar eller træffe afgørelse af retsspørgsmål, der er relevante for ansvarsspørgsmålet. Der er ikke i øvrigt i retsplejeloven fastsat regler om, hvilke opgaver undersøgelsesretter kan tillægges.

I praksis har undersøgelsesretterne normalt haft til opgave at undersøge og klarlægge et bevidsthedsforløb og at vurdere, om der er udvist fejl og forsømmelser, som kan give anledning til, at et retligt ansvar (strafansvar, erstatningsansvar eller disciplinært ansvar) søges gennemført over for nogen i offentlig tjeneste eller hverv.

I kommissoriet for undersøgelsesretten i Tamilsagen var det således bl.a. anført, at det i un-